

УДК 633/635(477.72)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О. В. Аверчев, доктор сільськогосподарських наук, доцент

Н. О. Аверчева, кандидат економічних наук, доцент

Херсонський державний аграрний університет

Розглянуто питання сучасного стану та перспективи розвитку галузі рослинництва в Херсонській області. Слід відзначити приріст виробництва продукції за основними групами в усіх категоріях господарств, що свідчить про активні процеси розвитку виробництва на основі інтенсифікації.

Ключові слова: *рослинництво, сільськогосподарські землі, сільськогосподарські угіддя, валовий збір, валова продукція, вартість, прибуток, рівень рентабельності.*

Постановка проблеми. Зернове господарство має ключову роль в економіці держави. Для забезпечення ефективної діяльності зернового господарства важливо повністю задовольняти внутрішні потреби країни в зерні та підвищувати обсяги можливого експорту. Для України нарощування виробництва зерна має стратегічне значення для піднесення національної економіки, тому що при успішному його розвитку створюються умови для ефективної діяльності низки суміжних галузей. Підвищення рівня ефективності виробництва зерна є одним із найважливіших завдань, від розв'язання якого залежить продовольча безпека країни. Воно повинно здійснюватися як на державному, так і на регіональному рівнях, де вирішуються питання забезпечення населення продуктами харчування [1, с. 13-17]

Стан вивчення проблеми. Причини недостатньої ефективності розвитку зернового виробництва, а також можливостей подальшого її підвищення активно вивчаються вітчизняними вченими. З опублікованих результатів досліджень за названою темою варто вказати перш за все праці Андрійчука В. Г., Бойка В. І., Лобаса М. Г., Саблука П. Т., Шпичака О. М. та інших.

Результати досліджень. Аграрний сектор економіки Херсонської області – це цілісний комплекс, тісно пов'язаний

© Аверчев О. В., Аверчева Н. О., 2014

з природними умовами, ресурсами, технічними можливостями та кваліфікованими спеціалістами. Нарощування обсягів інвестицій, що сприятиме активізації відтворювальних процесів в аграрному секторі та розвитку високопродуктивного агропромислового комплексу, є одним із пріоритетних напрямів діяльності аграрних підприємств.

Площа земель в адміністративних межах області становить **2846,1** тис. га. У порівнянні з **2005** роком площа земель сільськогосподарського призначення зменшилася на **2,1** тис. га, або на **0,1%** за рахунок переведення площ ріллі, які виявилися малопродуктивними землями, під забудову об'єктів альтернативної енергетики, житлового, виробничого призначення, площа забудованих земель збільшилася на **3,5** тис. га, або на **5%**, лісів та лісовкритих площ – на **0,7** тис. га, або на **0,5%**.

За розмірами земель сільськогосподарського призначення область займає **10** місце серед регіонів України. Розораність території області становить **62,4%**, що є вище за середній рівень по країні (**59,3%**), сільськогосподарських земель – **87,5%**. У складі сільськогосподарських земель сільськогосподарські угіддя складають **1968,4** тис. га, або **96,9%** [4-5].

В області функціонує, за останніми статистичними даними, **2608** суб'єктів господарювання, з них фермерські господарства – **2061**, в яких зайнято близько **21420** (у фермерських господарствах – **5672** працівники) найманих працівників. Діаграма відображає кількість і структуру діючих підприємств за організаційно-правовою формою господарювання у **2013** р.

Провідною галуззю аграрного комплексу є виробництво продукції рослинництва, де головною культурою є озима пшениця. Збільшуються площі вирощування сої, кукурудзи на зерно, рису, проса, ячменю.

Валовий збір зернових в області у **2013** р. склав **1686,4** тис. т – **2,7 %** від загального по Україні (**17** місце серед регіонів).

Сучасний стан галузі характеризується нестабільним зростанням. Якщо упродовж **1990-2000** рр. спостерігалось значне (в **1,9** рази) скорочення виробництва продукції сільськогосподарства, то починаючи з **2000** р. відбувається його нестійке, повільне зростання (рис. 2).

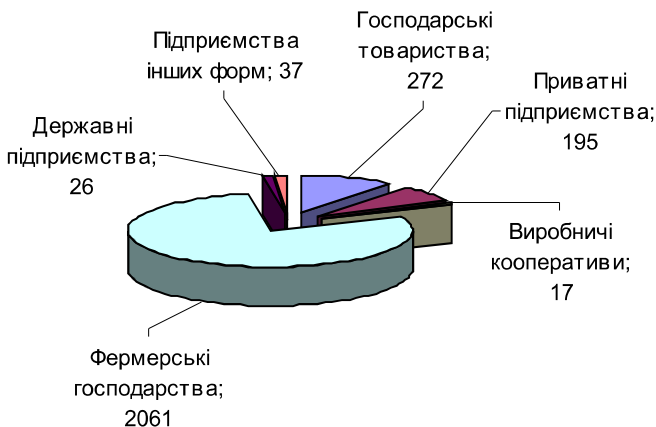

Рис. 1. Кількість діючих підприємств за організаційно-правовими формами господарювання в Херсонській області у 2013 р.

У 2013 р. вартість валової продукції сільського господарства у постійних цінах 2010 р. становить **9811,1** млн грн, з яких у рослинництві вироблено **7490,8** млн грн або **76,3 %**.

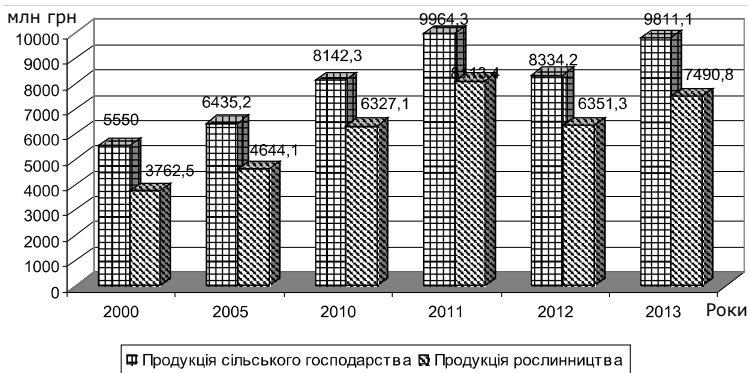

Рис. 2. Вартість валової продукції сільського господарства Херсонської області у постійних цінах 2010 р.

Негативним у розвитку аграрного виробництва області є низька питома вага сільськогосподарських підприємств (включаючи фермерські господарства), якими відповідно було

вироблено у 2013 р. **46,8%** сільськогосподарської продукції, у т.ч. **49,8 %** – продукції рослинництва та **37,0 %** тваринництва, що свідчить про недостатність матеріальної бази для розвитку великотоварного аграрного виробництва (табл. 1).

Рівень концентрації виробництва за вартісними ознаками виробленої продукції в господарствах пореформеного періоду залишається невеликим. У 2013 р. в області налічувалося **8** підприємств, площа сільськогосподарських угідь у яких перевищувала **10** тис. га, **29** мали площу землекористування більше **3000** га. В той час як **1771** підприємство (**68,2 %** від загальної кількості) мають площу землекористування до **100** га в середньому на одне підприємство або **7,0 %** від загальної площі сільськогосподарських угідь підприємств, що вказує на недостатню структурованість господарської системи.

Таблиця 1

Валова продукція сільського господарства Херсонської області у постійних цінах 2010 р., млн грн

Показники	Роки						2013 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	
Всі категорії господарств							
Продукція сільського господарства	5550,0	6435,2	8142,3	9964,3	8334,2	9811,1	176,8
Продукція рослинництва	3762,5	4644,1	6327,1	8113,4	6351,3	7490,8	199,1
Сільськогосподарські підприємства							
Продукція сільського господарства	2645,3	2584,2	3628,8	4821,6	3266,7	4590,3	173,5
Продукція рослинництва	2325,4	2377,8	3248,9	4414,7	2794,6	3730,4	160,4

Структуру сільськогосподарських угідь, які були у землекористуванні сільськогосподарських підприємств області у 2013 р., розраховано в таблиці 2.

Загальна земельна площа в області у 2013 р. становить **2846,1** тис. га, з яких сільськогосподарським підприємствам належало **958,8** тис. га – **33,7%** від площі загального землекористування. У структурі сільськогосподарських угідь найбільшу питому вагу традиційно має рілля – **890,0** тис. га і **95,4%**.

Площа сіножатей і пасовищ дуже незначна – **31,4** тис. га або **3,3%**. В умовах південного степу велике значення має наявність і використання в аграрному виробництві зрошуваних земель. Сільськогосподарським підприємствам належало у **2013** р. **229,3** тис. га зрошуваних земель або **53,7%** від їх загальної зрошуваної площі. У порівнянні з **1990** р., коли площа зрошуваних земель у користуванні сільськогосподарських підприємств була **450,8** тис. га, скоротилася до **229,3** тис. га, або майже вдвічі. Такі процеси відбулися в зв'язку із формуванням інших форм господарств, які не використовують зрошувані землі, зокрема фермерських і особистих селянських господарств.

Таблиця 2

Структура сільськогосподарських угідь у 2013 р. в Херсонській області

Види земельних угідь	Загальна земельна площа	Землі с.-г. підприємств	Питома вага с.-г. підприємств, %	Структура с.-г. угідь в с.-г. підприємствах	В середньому на одне підприємство, га
Всього земель, тис. га	2846,1	958,8	33,7	-	367,6
С.-г. угіддя	1968,4	932,9	47,4	100	357,7
в т.ч. рілля	1776,8	890,0	50,1	95,4	341,3
сіножаті	10,6	1,3	12,3	0,1	0,5
пасовища	154,8	30,1	19,5	3,2	11,5
зрошувані землі	426,8	229,3	53,7	24,6	87,9

Зміни, які відбулися в структурі і розмірах посівних площ основних груп сільськогосподарських культур у **2013** р. порівняно з **1990** р. відображає графік (рис. 3).

Значні зміни відбулися у групі технічних культур (посівні площі яких зросли від **141,6** до **461,8** тис. га) та у групі кормових культур, площі яких зменшилися від **548,2** до **64,7** тис. га.

Обсяги виробництва продукції рослинництва в динаміці по всіх категоріях господарств та по сільськогосподарських підприємствах відображає таблиця 3.

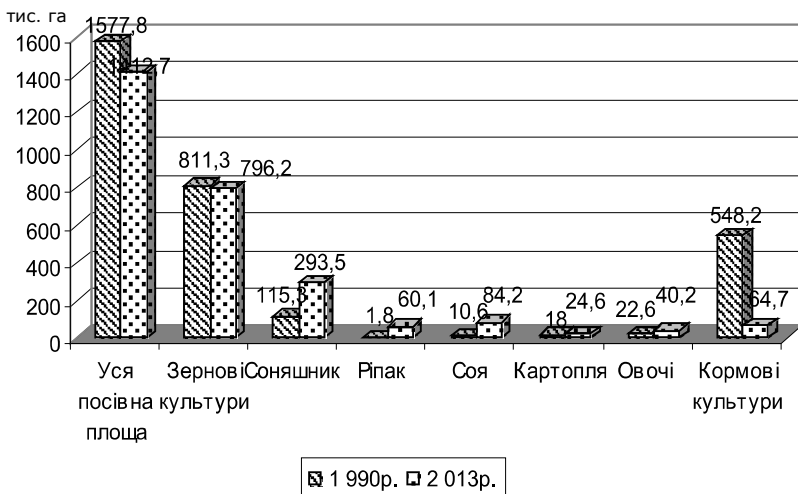

Рис. 3. Посівні площі основних груп культур в Херсонській області

Таблиця 3

**Виробництво основних видів продукції
рослинництва в Херсонській області, тис. т**

Види продукції	Роки								2013 р. у % до 2000 р.
	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	
Всі категорії господарств									
Зернові культури	2792,4	1771,8	1166,3	1539,3	1514,8	2481,1	1055,2	1686,4	144,6
Соняшник	95,6	114,8	154,8	288,6	360,5	418,0	296,1	356,9	230,6
Ріпак	2,4	2,4	7,1	13,3	117,1	79,6	10,8	99,8	у 14,1 р. б.
Соя	16,0	3,9	22,0	152,3	259,8	282,8	269,7	300,6	у 13,7 р. б.
Картопля	210,2	212,4	295,2	206,8	249,6	263,2	276,1	272,5	92,3
Овочі	423,4	277,3	421,5	526,1	841,5	1123,8	1287,7	1161,2	275,5
Сільськогосподарські підприємства									
Зернові культури	2770,2	1644,9	985,0	903,2	922,8	1369,7	488,0	944,6	95,9
Соняшник	95,5	112,3	133,7	171,0	230,5	309,5	221,6	281,7	210,7
Картопля	28,3	1,2	2,3	4,4	16,5	22,3	28,0	19,9	865,2
Овочі	351,0	146,8	163,2	172,7	271,0	505,2	437,7	340,1	208,4

Порівняно з 2000 р. у 2013 р. обсяги виробництва значно зросли за основними групами культур. У 2000 р. валовий збір зернових був 1166,3 тис. т, а у 2013 р. 1686,4 або на 44,6% більше. У групі технічних культур також значно зросли обсяги виробництва – по соняшнику – в 2,3 рази; по рапсу – в 14,1 рази; по сої – в 13,7 разів більше.

Зменшилося на 7,7% вирощування картоплі, а овочівництво забезпечує зростання обсягів виробництва у 2,8 рази. Участь сільськогосподарських підприємств у розширеному відтворенні галузі рослинництва області досить вагома за всіма основними культурами.

Таблиця 4

Результати господарської діяльності сільськогосподарських підприємств Херсонської області

Показники	Роки								2013 р. відхилення від 2000 р.
	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	
Прибуток (збиток) від реалізації продукції, тис. грн	508,7	9,7	(67,9)	35,4	400,3	652,0	308,5	584,5	652,4
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва, %	44,7	5,3	(12,9)	6,3	18,7	24,4	10,4	16,2	29,1 в. п.
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва по Україні, %	42,6	13,6	(1,0)	6,8	21,1	27,0	20,5	11,2	12,2 в. п.

Висновки. Отже, у рослинництві Херсонської області слід відзначити приріст виробництва продукції за основними групами в усіх категоріях господарств, що свідчить про активні процеси розвитку виробництва на основі інтенсифікації. За результатами господарської діяльності сільськогосподарських підприємства області одержали 584,5 тис. грн прибутку від реалізації продукції.

Список використаних джерел:

1. Погрізук Б. В. Організаційно-економічні умови функціонування зернопродуктового підкомплексу України: аспекти оптимізації [Текст] / Б. В. Погрізук // АгроСвіт. — 2010. — № 4. — С. 13—17.

2. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. — К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. — 182 с.
3. Танчик С. П. Основні напрями розвитку землеробства в Україні / С. П. Танчик // Пропозиція. — 2008. — № 10. — С. 51—56.
4. Статистична інформація [Електронний ресурс] : офіційний сайт Державного комітету статистики України — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Статистичний щорічник України за 2013 рік / Держ. комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. — К. : Консультант, 2013. — Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ1_u.htm.

А. В. Аверчев, Н. А. Аверчева. Современное состояние и перспективы развития отрасли растениеводства в Херсонской области.

Рассмотрены вопросы современного состояния и перспективы развития отрасли растениеводства в Херсонской области. Современное состояние отрасли характеризуется нестабильным ростом. Если в течение 1990-2000 гг. наблюдалось значительное (в 1,9 раза) сокращение производства продукции сельского хозяйства, то начиная с 2000 г. происходит его неустойчивое, медленное увеличение.

Следует отметить прирост производства продукции по основным группам во всех категориях хозяйств, что свидетельствует об активных процессах развития производства на основе интенсификации.

A. Averchev, N. Avercheva. Current state and prospects of development of the crop sector in Kherson region.

The article deals with the current state and prospects of development of the crop sector in Kherson region. Modern industry is characterized by unstable growth. If during 1990-2000, there was a significant (1.9 times) reduction in the production of agricultural products, since 2000, is unstable, slow increase.

It should be noted the increase of production by major groups in all categories of farms, which indicates that the active processes of development of production on the basis of intensification.